

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання контрольної роботи
з курсу

«ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво)*

Харків
ХНАМГ
2013

Методичні вказівки для виконання контрольної роботи з курсу «Фінанси підприємства» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Г. І. Базецька. – Х.: ХНАМГ, 2013 – 19 с.

Укладач: Г. І. Базецька

Рецензент: д.е.н., проф. А. Е. Ачкасов

Рекомендовано кафедрою економіки підприємства міського господарства факультету післядипломної освіти і заочного навчання, протокол № 12 від 07 червня 2012 р.

ВСТУП

Становлення та розвиток в Україні ринкової інфраструктури суттєво змінюють економічне, інформаційне і правове середовище функціонування підприємств, зміст їхньої фінансової діяльності.

Фінанси підприємств є основою фінансової системи країни. Фінансовий стан підприємств впливає на фінансове становище країни в цілому.

Вихід України з тривалої економічної кризи безпосередньо пов'язаний із поліпшенням фінансового стану суб'єктів господарювання всіх форм власності в усіх сферах діяльності.

За цих умов необхідна сучасна, адекватна ринковій економіці, організація фінансової діяльності кожного підприємства. Це потребує підготовки спеціалістів-фінансистів, що мають глибокі теоретичні і практичні знання, можуть узагальнити наявний досвід країн із розвиненою ринковою економікою, розробити план дій щодо виходу із фінансової скрути.

Підготовка фахівців, обізнаних із фінансовою діяльністю підприємств за нових умов господарювання, ускладнюється недостатністю навчальної літератури, яка б урахувала специфіку перехідного періоду української економіки, законодавче і правове поле, у якому працюють вітчизняні підприємства.

Програма курсу відповідає типовій навчальній програмі дисципліни «Фінанси підприємств», яку включено у вибірккову частину навчальних планів підготовки бакалаврів із економіки і підприємництва.

Мета та предмет дисципліни

Мета та завдання вивчення дисципліни

Мета вивчення – формування системи базових знань із теорії і практики фінансових відносин суб'єктів господарювання, формування фінансових ресурсів, фінансового планування, організації фінансової діяльності підприємств.

Завданням цієї дисципліни є вивчення сутності й функцій фінансів підприємств, фінансових ресурсів і джерел їхнього формування; організації фінансів підприємств; набуття навичок фінансових розрахунків; оволодіння методами фінансового планування; оцінювання фінансового стану, санації підприємств.

Предмет вивчення курсу – система фінансово-економічних відносин, які виникають у процесі поточної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Унаслідок вивчення дисципліни студент має:

1) знати:

- функції фінансів підприємств;
- склад фінансових ресурсів підприємства;
- джерела формування фінансових ресурсів підприємства;
- склад власного капіталу;
- склад позиченого капіталу;
- склад основних засобів;
- склад обігових активів;
- принципи та методи нормування обігових активів;
- принципи формування прибутку підприємства;
- види прибутку підприємства;
- питання оподаткування підприємства;
- умови кредитування підприємства;
- методи аналізу фінансового стану підприємства;
- принципи планування та методи прогнозування діяльності підприємства;
- умови проведення фінансової санації підприємства.

2) вміти:

- розбиратися в засобах функціонування підприємства на фінансовому ринку;
- планувати витрати на виробництво та реалізацію продукції;
- формувати виторг від реалізації;
- оптимізувати розмір основних і обігових активів;
- оцінювати фінансовий стан підприємства.

Зміст дисципліни

Сутність та основи функціонування фінансів підприємств:

- 1.** Основи фінансів підприємств.
- 2.** Організація грошових розрахунків підприємств.
- 3.** Грошові надходження підприємств.

Принципи формування доходів та організація витрат підприємств:

- 4.** Формування й розподіл прибутку.
- 5.** Оподаткування підприємств.

Формування фінансових ресурсів підприємства:

- 6.** Обігові кошти.
- 7.** Кредитування підприємств.
- 8.** Фінансове забезпечення відтворення основних засобів.

Аналіз фінансового стану підприємства:

- 9.** Оцінювання фінансового стану підприємств.
- 10.** Фінансове планування на підприємствах.
- 11.** Фінансова санація підприємств.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНОГО ЗАВДАННЯ

Розрахунково-графічне завдання є самостійною письмовою роботою. Мета виконання РГЗ з дисципліни «Фінанси підприємств» полягає в розширенні й поглибленні знань студентів із даного курсу, набутті навичок самостійної творчої роботи, опануванні уміннями аргументувати власну точку зору, проводити розрахунки, узагальнювати, систематизувати й аналізувати фінансові та економічні показники тощо.

Розрахунково-графічна робота є основним складником самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни. Мета самостійної роботи студентів та виконання розрахунково-графічної роботи – реалізувати знання та уміння, якими мають оволодіти студенти, а саме:

- уміти аналізувати динаміку фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування;
- уміти проводити аналіз майнового стану підприємства;
- уміти проводити аналіз фінансового стану підприємства;
- уміти проводити аналіз економічної ефективності діяльності підприємства.

Вихідні дані до задачі вибираються залежно від порядкового номера студента за списком групи, а також останнього та передостаннього номерів залікової книжки. При цьому буква «А» відповідає передостанній цифрі номера залікової книжки, а буква «Б» – останній цифрі номера залікової книжки. «В», «Г» – цифри порядкового номера студента за списком групи (наприклад, 01, 09, 12, 23 і т. д.).

РГЗ виконується на стандартних аркушах формату А4 і підшивається. Загальний обсяг роботи не має перевищувати 20 аркушів. Робота оформлюється згідно з методичними вказівками кафедри економіки підприємств міського господарства, а також з урахуванням діючого стандарту ДСТУ 3008– 95. РГЗ подається на перевірку викладачу в установлені терміни.

На основі даних фінансової звітності (баланс – форма 1 та звіт про фінансові результати – форма 2), які студент заповнює самостійно, необхідно провести оцінку фінансового стану підприємства, зробити висновки та надати рекомендації щодо його поліпшення.

За умови погодження з викладачем за вихідні дані студент може використовувати фінансову звітність реальних підприємств, яку він знайшов самостійно.

Виконання завдання здійснюється в такій послідовності:

1) Заповнюється фінансова звітність (табл. 3.1 і 3.2), значення показників у якій розраховуються залежно від варіанта студента та номера його залікової книжки.

2) Проводиться горизонтальний і вертикальний аналізи балансу та звіту про фінансові результати й виявляються тенденції зміни показників із зазначенням позитивних і негативних боків цих змін. Цю роботу доцільно виконувати у вигляді таблиці.

У ході горизонтального аналізу визначаються абсолютні й відносні зміни величин різних статей балансу за певний період, а метою вертикального аналізу є обчислення питомої ваги кожної статті.

Дослідження структури та динаміки фінансового положення рекомендується проводити за допомогою порівняльного аналітичного балансу (табл. 3.3). Порівняльний аналітичний баланс формується шляхом доповнення початкового звітнього балансу показниками структури, динаміки і структурної динаміки активів і пасивів підприємства за звітний період. Обов'язковими показниками порівняльного аналітичного балансу є абсолютні величини за статтями балансу на початок і кінець періоду; питомі ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець періоду; зміни в абсолютних величинах; зміни в питомих вагах; зміни у відсотках до величин на початок періоду (темپ приросту статті балансу); зміни у відсотках до змін валюти балансу (темп приросту структурних змін – показник динаміки структурних змін); ціна одного відсотка зростання валюти балансу та кожної статті – відношення величини абсолютної зміни до відсотка абсолютної зміни на початок періоду.

Таблиця 1 – Баланс підприємства

Стаття	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
Актив			
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	010	?	?
первісна вартість	011	6Г	8А
накопичена амортизація	012	1А	1Б
Незавершене будівництво	020	–	–
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	?	?
первісна вартість	031	2АБВ	2БАВ
знос	032	4АВ	4БГ
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	1Б0	1Г0
інші фінансові інвестиції	045	А5	Г2
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	2Г4	2А5
відстрочені податкові платежі	060	2Б	2А
інші необоротні активи	070	Г3	3Г
Усього за розділом I	080	?	?
II. Оборотні активи			
Запаси:			
виробничі запаси	100	5АБ	7ВГ
незавершене виробництво	120	2Г0	3Б5
готова продукція	130	1Б5	1А7
товари	140	9Б	10А

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Векселі одержані	150	3Б0	А25
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160	?	?
первісна вартість	161	7Б	9Г
резерв сумнівних боргів	162	15	21
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	170	2Б	3А
за виданими авансами	180	4А	5Г
з нарахованих доходів	190	—	—
за внутрішніми розрахунками	200	6В	Г2
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	А5	Б7
Поточні фінансові інвестиції	220	1Г0	1Б0
Грошові кошти та їхні еквіваленти:			
У національній валюті	230	1А5	1Б2
в іноземній валюті	240	Г3	2В
Інші оборотні активи	250	Б3	Г4
Усього за розділом II	260	?	?
III. Витрати майбутніх періодів	270	3А5	4Б7
БАЛАНС	280	?	?
Пасив			
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	2Г %	2Г %
Пайовий капітал	310	—	—
Додатковий вкладений капітал	320	Г %	Б %
Інший додатковий капітал	330	—	—
Резервний капітал	340	2 %	3 %
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	А %	Б %
Неоплачений капітал	360	—	—
Вилучений капітал	370	—	—
Усього за розділом I	380	?	?
II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400	Б %	А %
Інші забезпечення	410	—	—
Цільове фінансування	420	—	—
Усього за розділом II	430	?	?
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440	решта	решта
Довгострокові фінансові зобов'язання	450	Г %	3 %
Відстрочені податкові зобов'язання	460	—	—
Інші довгострокові зобов'язання	470	А %	Г %
Усього за розділом III	480	?	?
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	4 %	А %
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	—	—

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Векселі видані	520	5 %	3 %
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	4,5 %	Б %
Прострочені зобов'язання за розрахунками:			
з одержаних авансів	540	—	—
з бюджетом	550	—	—
з позабюджетних платежів	560	4 %	6 %
зі страхування	570	—	—
з оплати праці	580	—	—
з учасниками	590	—	—
із внутрішніх розрахунків	600	2 %	1 %
Інші поточні зобов'язання	610	—	—
Усього за розділом IV	620	?	?
V. Доходи майбутніх періодів	630	—	—
БАЛАНС	640	?	?
Примітка. У пасиві балансу дані беруться у відсотках до підсумку активу балансу (рядок 280). Рядок 640 дорівнює рядку 280. У рядок 440 підставляється різниця між числом у рядку 640 та сумою інших даних пасиву			

Таблиця 2 – Звіт про фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	14ГА	13БГ
Податок на додану вартість	015	?	?
Акцизний збір	020	4Б	3А
Інші вирахування з доходу	030	—	—
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	?	?
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	2ГВ	3АВ
Валовий:			
прибуток	050	?	?
збиток	055		
Інші операційні доходи	060	7А	6Г
Адміністративні витрати	070	8Б	9А
Витрати на збут	080	2Г	3В
Інші операційні витрати	090	4Б	3А
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	100	?	?
збиток	105		
Дохід від участі в капіталі	110	Б7	А9
Інші фінансові доходи	120	А+Б	В+Г
Фінансові витрати	140	5Б	4Г
Витрати від участі в капіталі	150	—	—
Інші витрати	160	—	—
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
прибуток	170	?	?
збиток	175		

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	?	?
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
прибуток	190	?	?
збиток	195		
Надзвичайні:			
доходи	200	–	–
витрати	210	–	–
Чистий:			
прибуток	220	?	?
збиток	225		

Таблиця 3 – Порівняльний аналітичний баланс

Статті балансу	Абсолютні значення, тис. грн		Питома вага, %		Зміни		Темп зростання, %
	За попередній період	За звітний період	За попередній період	За звітний період	в абсолютних величинах	у питомій вазі	
1	2	3	4	5	6	7	8
			(2 / 2 Баланс) *100	(3 / 3 Баланс) *100	3 – 2	5 – 4	3 / 2 * 100
АКТИВ							
...							
БАЛАНС							
ПАСИВ							
...							
БАЛАНС							

3) Проводиться коефіцієнтний аналіз із розрахунком показників, наведених нижче (на початок і на кінець звітної періоду). Методики розрахунку цих показників наведені в [4, 5, 6, 7, 8, 10, 11]:

1. Показники майнового стану, до яких належать:

- коефіцієнт зносу основних засобів;
- коефіцієнт гідності основних засобів;
- частка оборотних виробничих активів у загальній сумі активів;
- коефіцієнт мобільності активів.

2. Показники ділової активності, до яких належать:

- коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті);
- коефіцієнт оборотності запасів (обороті);
- період одного обороту запасів (днів);
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті).

3. Показники рентабельності, до яких належать:

- рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком;
- період окупності капіталу.

4. Показники фінансової стійкості, до яких належать:

- обсяг власних обігових коштів (робочий, функціонуючий капітал);
- маневреність робочого капіталу;
- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- показник фінансового левириджу;
- коефіцієнт фінансової стійкості.

5. Показники ліквідності, до яких належать:

- коефіцієнт поточної ліквідності (покриття);
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

При розрахунках потрібно записувати формулу, за якою визначається той чи інший показник з розшифруванням значень, що входять до неї. Розрахунки вищезазначених показників необхідно супроводжувати відповідними поясненнями та коментарями, у яких потрібно зазначати позитивні та негативні зміни, відповідність показника нормативному значенню тощо.

4) Показники за блоками необхідно звести в наступні таблиці:

Таблиця 4 – Аналіз майнового стану підприємства

Назва показника	Значення на початок	Значення на кінець	Відхилення
коефіцієнт зносу основних засобів			
коефіцієнт гідності основних засобів			
частка оборотних виробничих активів у загальній сумі активів			
коефіцієнт мобільності активів			

Таблиця 5 – Аналіз ділової активності підприємства

Назва показника	Значення на початок	Значення на кінець	Відхилення
коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)			
коефіцієнт оборотності запасів (обороті)			
період одного обороту запасів (днів)			
коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)			

Таблиця 6 – Аналіз рентабельності

Назва показника	Значення на початок	Значення на кінець	Відхилення
1	2	3	4
рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком			

1	2	3	4
рентабельність власного капіталу			
рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком			
період окупності капіталу			

Таблиця 7 – Аналіз фінансової стійкості

Назва показника	Значення на початок	Значення на кінець	Відхилення
обсяг власних обігових коштів (робочий, функціонуючий капітал)			
маневреність робочого капіталу			
коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)			
показник фінансового левириджу			
коефіцієнт фінансової стійкості			

Таблиця 8 – Аналіз ліквідності

Назва показника	Значення на початок	Значення на кінець	Відхилення
коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)			
коефіцієнт швидкої ліквідності			
коефіцієнт абсолютної ліквідності			

5) На основі проведених розрахунків необхідно зробити висновки про загальний фінансовий стан підприємства та запропонувати шляхи його поліпшення.

Розрахунок показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, здійснюється за наступними формулами.

1. Оцінка майнового стану

1.1 Коефіцієнт зносу основних засобів:

$$K_{\text{зносу ОЗ}} = \frac{\text{знос основних засобів (Ф№ 1 ряд .032)}}{\text{первісна вартість основних засобів (Ф№ 1 ряд .031)}}$$

Цей показник характеризує частку вартості основних засобів, списану на витрати в попередніх періодах.

1.2 Коефіцієнт гідності основних засобів:

$$K_{\text{гідності ОЗ}} = 1 - K_{\text{зносу ОЗ}}$$

Цей коефіцієнт характеризує частку залишкової вартості основних засобів до первісної їхньої вартості в певному періоді. Доповнює коефіцієнт зносу основних засобів.

1.3 Частка оборотних виробничих активів в загальній сумі активів:

$$\text{Частка ОВФ} = \frac{\text{вартість оборотних виробничих фондів (Ф\№ 1 ряд .100,120,250)}}{\text{валюта балансу (Ф \№ 1, ряд .280 або 640)}}$$

1.4 Коефіцієнт мобільності активів розраховується розподілом оборотних активів (АО) на необоротні активи (АН):

$$K_{\text{моб}} = \frac{AO \text{ (Ф\№ 1 ряд .260)}}{АН \text{ (Ф\№ 1 ряд .080)}}$$

2. Показники ділової активності

2.1 Коефіцієнт оборотності оборотних активів показує, скільки разів обернулася їхня вартість протягом звітного періоду:

$$KO_{\text{обл}} = \frac{\text{Чистий виторг від реалізації (Ф \№ 2, ряд .035)}}{\text{Середня сума оборотних активів (Ф \№ 1, ((ряд .260_{\text{поч}} + ряд .260_{\text{кін}}) / 2))}}, \text{ (разів)}$$

2.2 Коефіцієнт оборотності запасів:

$$KO_{\text{обл}} = \frac{\text{Чистий виторг від реалізації (Ф \№ 2, ряд .035)}}{\text{Середня сума запасів (Ф \№ 1, ((ряд .\sum 100 \div 140_{\text{поч}} + ряд .\sum 100 \div 140_{\text{кін}}) / 2))}}, \text{ (разів)}$$

Тривалість одного обороту запасів відображає, скільки днів в середньому потрібне для оновлення запасів.

$$O_3 = \frac{\text{Тривалість звітнього періоду}}{\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції (Ф \№ 2 стр .040)}}{\text{Середня вартість запасів (Ф \№ 1, ((ряд .\sum 100 \div 140_{\text{поч}} + ряд .\sum 100 \div 140_{\text{кін}}) / 2))}}}, \text{ (днів)}$$

Зростання цього коефіцієнта указує на відносне перенакопичення запасів, незавершеної продукції й можливе зниження попиту на готову продукцію.

2.3 Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$KO_{\text{дз}} = \frac{\text{Чистий виторг від реал. (Ф \№ 2 стр .035)}}{\text{Середня сума деб. заборг. (Ф \№ 1, ((ряд .160_{\text{поч}} + ряд .160_{\text{кін}}) / 2))}}, \text{ (разів)}$$

3. Показники рентабельності

3.1 Рентабельність капіталу:

$$R_K = \frac{\text{Чистий прибуток (Ф \№ 2 стр .220)}}{\text{Середньорічна вартість капіталу (Ф \№ 1, ((ряд .640_{\text{поч}} + ряд .640_{\text{кін}}) / 2))}}$$

3.2 Рентабельність власного капіталу:

$$R_{\text{СК}} = \frac{\text{Чистий прибуток (Ф \№ 2 стр .220)}}{\text{Середньорічна вартість вл. кап. (Ф \№ 1, ((ряд .380_{\text{поч}} + ряд .380_{\text{кін}}) / 2))}}$$

3.3 Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком:

$$R_{\text{п}} = \frac{\text{Чистий прибуток (Ф \№ 2 стр .220)}}{\text{Собівартість реалізованої продукції (Ф \№ 2 стр .040)}}$$

3.4 Період окупності капіталу – відношення величини капіталу підприємства до величини чистого прибутку:

$$ПО_{\text{к}} = \frac{\text{Капітал (валюта балансу)}}{\text{Чистий прибуток (Ф \№ 2 стр .220)}} = \frac{1}{R_{\text{к}}}$$

4. Показники фінансової стійкості:

4.1 Обсяг власних оборотних коштів (робочий, функціонуючий капітал).

Власні оборотні кошти – частина поточних активів, що фінансується за рахунок власного капіталу. Розмір власних оборотних коштів визначається за даними балансу за формулою:

$$ВOK = I.П - I.А \text{ (Ф \№ 1, ряд .380 - ряд .080)}$$

4.2 Робочий капітал – частина перманентного капіталу, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства. Розмір робочого капіталу визначається за даними балансу за формулами:

$$PK = I.П + II.П + III.П - I.A \text{ (Ф №1, ряд .380 + ряд .430 + ряд .480 - ряд .080) } = \\ = II.A + III.A - IV.П - V.П \text{ (Ф №1, ряд .260 + ряд .270 - ряд .620 - ряд .630) }$$

Робочий капітал необхідний для підтримки стабільної роботи підприємства, оскільки перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями означає, що підприємство може не тільки погасити свої поточні зобов'язання, але й має фінансові ресурси для розширення діяльності та фінансового інвестування.

Негативне значення робочого капіталу означає, що одним із джерел покриття необоротних активів підприємства є короткострокова кредиторська заборгованість.

Оптимальні величини власних оборотних коштів і робочого капіталу визначаються підприємством самостійно й залежать від особливостей його діяльності, розміру підприємства, обсягу реалізації, швидкості оборотності запасів, умов наданих кредитів, кон'юнктури ринку і т. д. Істотне перевищення розмірів власних оборотних коштів і робочого капіталу над їхніми нормативами свідчить про нераціональну політику розміщення ресурсів.

4.3 Маневреність робочого капіталу

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу:

$$KM_{PK} = \frac{\text{Грошові кошти (Ф№ 1 ряд .230 + ряд .240)}}{\text{Робочий капітал}}$$

Характеризує ту частину робочого капіталу, яка перебуває у формі абсолютно ліквідних активів. Нормальне значення коефіцієнта варіюється в межах від 0 до 0,5. Але прийнятне для конкретного підприємства значення визначається щоденною потребою у грошових коштах.

4.4 Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії):

$$K_{AB} = \frac{\text{Власний капітал (Ф№ 1, ряд .380)}}{\text{Валюта балансу (Ф№ 1, ряд .280 або ряд .640)}}$$

Цей показник характеризує частку власного капіталу підприємства в його фінансових ресурсах і показує ступінь його незалежності від позикових засобів. Значення, що рекомендується, >0,5.

4.5 Показник фінансового левериджу

Фінансовий леверидж характеризує використання підприємством позикових засобів, які впливають на вимірювання коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Фінансовий леверидж є об'єктивним чинником, що виникає з появою позикових засобів в обсязі капіталу, що використовується підприємством, який дозволяє йому одержати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень додатково прибутку, що генерується, на власний капітал за різної частки використання позикових засобів, називається ефектом фінансового левериджу. Він розраховується за наступною формулою:

$$E\Phi Л = (1 - C_{nn}) \times (KBPa - BK) \times PK/BK,$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, що полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

Спп – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

КВРа – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ВК – середній розмір відсотків за кредит, сплачуваних підприємством за використання позикового капіталу, %;

ПК – середня сума позикового капіталу, що використовується підприємством;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства.

Наведена формула розрахунку ефекту фінансового левериджу дозволяє виділити в ній три основні складники:

1. Податковий коректор фінансового левериджу ($1 - \text{Спп}$), який показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

2. Диференціал фінансового левериджу ($\text{КВРа} - \text{ВК}$), який характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром відсотка за кредит.

3. Коефіцієнт фінансового левериджу ($\text{ПК} / \text{ВК}$), який характеризує суму позикового капіталу, що використовується підприємством, у розрахунку на одиницю власного капіталу.

Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток встановлюється законодавчо. Разом із тим, у процесі управління фінансовим левериджем диференціальний податковий коректор може бути використаний у наступних випадках:

- якщо з різних видів діяльності підприємства встановлені диференційовані ставки оподаткування прибутку;

- якщо за окремими видами діяльності підприємство використовує податкові пільги за прибутком;

- якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у вільних економічних зонах своєї країни, де діє пільговий режим оподаткування прибутку;

- якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у державах із більш низьким рівнем оподаткування прибутку.

У цих випадках, впливаючи на галузеву або регіональну структуру виробництва (а, відповідно, і на склад прибутку за рівнем її оподаткування), можна, знизивши середню ставку оподаткування прибутку, підвищити вплив податкового коректора фінансового левериджу на його ефект (за інших рівних умов).

Диференціал фінансового левериджу є головною умовою, що формує позитивний ефект фінансового левериджу. Цей ефект виявляється тільки в тому випадку, якщо рівень валового прибутку, який генерується активами підприємства, перевищує середній розмір відсотка за використовуваний кредит.

Чим вище позитивне значення диференціала фінансового левериджу, тим вище за інших рівних умов буде його ефект.

У зв'язку з високою динамічністю цього показника він потребує постійного моніторингу у процесі управління ефектом фінансового левериджу. Цей динамізм обумовлений дією низки факторів.

Перш за все, у період погіршення кон'юнктури фінансового ринку вартість позикових засобів може різко зрости, перевищивши рівень валового прибутку, що генерується активами підприємства.

Крім того, зниження фінансової стійкості підприємства у процесі підвищення частки використовуваного позикового капіталу призводить до збільшення ризику його банкрутства, що змушує кредиторів збільшувати рівень ставки відсотка за кредит із урахуванням включення до неї премії за додатковий фінансовий ризик. За певного рівня цього ризику (а, відповідно, і рівня загальної ставки відсотка за кредит) диференціал фінансового левериджу може бути зведений до нуля (при якому використання позикового капіталу не дасть приросту рентабельності власного капіталу) і навіть мати негативну величину (при якій рентабельність власного капіталу знизиться, тому що частина чистого прибутку, що генерується власним капіталом, буде йти на формування використовуваного позикового капіталу за високими ставками відсотка).

Нарешті, у період погіршення кон'юнктури товарного ринку скорочується обсяг реалізації продукції, а, відповідно, і розмір валового прибутку підприємства від виробничої діяльності. У цих умовах від'ємна величина диференціала фінансового левериджу може формуватися навіть при незмінних ставках відсотка за кредит за рахунок зниження коефіцієнта валової рентабельності активів.

У світлі вищесказаного можна дійти висновку про те, що формування від'ємного значення диференціала фінансового левериджу за кожною з перерахованих вище причин завжди призводить до зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. У цьому випадку використання підприємством позикового капіталу дає негативний ефект.

Коефіцієнт фінансового левериджу є тим важелем (leverage в дослівному перекладі – важіль), який викликає позитивний або негативний ефект, одержуваний за рахунок відповідного його диференціала. При позитивному значенні диференціала будь-який приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде викликати ще більший приріст коефіцієнта рентабельності власного капіталу, а при негативному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде призводити до ще більшого темпу зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, приріст коефіцієнта фінансового левериджу викликає ще більший приріст його ефекту (позитивного чи негативного залежно від позитивної або негативної величини диференціала фінансового левериджа).

Таким чином, при незмінному диференціалі коефіцієнт фінансового левериджу є головним генератором як зростання суми й рівня прибутку на

власний капітал, так і фінансового ризику втрати цього прибутку. Аналогічним чином, при незмінному коефіцієнті фінансового левериджу позитивна чи негативна динаміка його диференціала генерує як зростання суми й рівня прибутку на власний капітал, так і фінансовий ризик її втрати.

Знання механізму впливу фінансового капіталу на рівень прибутковості власного капіталу та рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано управляти як вартістю, так і структурою капіталу підприємства.

4.6 Коефіцієнт фінансової стійкості – частка чистих активів у сукупних активах компанії. Коефіцієнт фінансової стійкості показує частку активів компанії фінансуються за рахунок власного капіталу. Він дорівнює відношенню суми джерел власних засобів і довгострокових кредитів і позик до підсумку активу балансу. Як стандарт, що рекомендується, для цього коефіцієнта використовується інтервал значень 0,5 – 0,7.

$$K_{\text{фс}} = \frac{\text{III} + \text{IIIП} \text{ (Ф № 1, ряд .380 + ряд .480)}}{\text{Валюта балансу (Ф № 1, ряд .280 або ряд .640)}}.$$

5. Показники ліквідності

5.1 Коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності) показує: чи достатньо у підприємства засобів для погашення поточних зобов'язань за рахунок реалізації поточних активів.

$$K_{\text{пл}} = \frac{\text{Оборотні активи (Ф № 1, ряд .260)}}{\text{Поточні зобов'язання (Ф № 1, ряд .620)}}; \quad 1,5 \leq K_{\text{пл}} \leq 2,5.$$

Істотне перевищення верхньої межі свідчить про нераціональну структуру капіталу або про надмірні запаси оборотних коштів. Зниження нижче 1 означає неплатоспроможність підприємства.

Коефіцієнт термінової ліквідності розкриває співвідношення найліквіднішої частини оборотних активів і поточних зобов'язань.

$$K_{\text{тл}} = \frac{\text{Оборотні активи - Запаси (Ф № 1, ряд .260 - ряд .\sum 100 + 140)}}{\text{Поточні зобов'язання (Ф № 1, ряд .620)}}; \quad 0,5 \leq K_{\text{тл}} \leq 1,5.$$

Особливістю цього показника є те, що для отримання його достовірного значення необхідно враховувати платоспроможність покупців, терміни погашення боргів і реалізації цінних паперів.

Коефіцієнт абсолютної (наявної) ліквідності усуває ці недоліки і враховує лише реальні грошові можливості підприємства.

$$K_{\text{ал}} = \frac{\text{Грошові кошти та їх еквіваленти (Ф № 1, ряд .230 + ряд .240)}}{\text{Поточні зобов'язання (Ф № 1, ряд .620)}}; \quad 0,2 \leq K_{\text{ал}} \leq 0,35.$$

Показниками, що побічно характеризують ліквідність підприємства, є власні оборотні кошти та робочий капітал підприємства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства : підр. / О. М. Бандурка та ін. – К. : Либідь, 2002. – 352 с.
2. Бочаров В. В. Леонтьев В.Е. Корпоративные финансы : учебн. пособие / В. В. Бочаров, В. Е. Леонтьев. – СПб. : Питер, 2002. – 462 с.
3. Гребельный В. И. Финансы предприятий : учебн. пособие / В. И. Гребельный. – К. : Европ универ, 2003. – 247 с.
4. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посібник. 3– є вид., стер. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – К. : Знання - Прес, 2006. – 423 с.
5. Зайцев Н. Л. Экономика промышленного предприятия. – М. : ИНФРА–М, 2001. – 435 с.
6. Ковалев А. И. Анализ финансового состояния предприятия. – 4– є изд., испр. и доп. / А. И. Ковалев, В. П. Привалов. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2000. – 203 с.: ил.
7. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібник / М. Я. Коробов. – К. : КОО Т– ва “Знання”, 2000. – 378 с.: іл.
8. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник 6– є вид., перероб. та доп. / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
9. Практикум по финансам предприятий. 3-е издание, переработанное и дополненное. / П. И. Вахрин – М. : Дашков и К., 2003. – 132 с.
10. Тютюкина Е. Б. Финансы организаций (предприятий). Сборник тестов и задач. / Е. Б. Тютюкина. – М. : Дашков и К., 2003. – 132 с.
11. Филимоненко А. С. Финансы предприятий: учебн. пособие / А. С. Филимоненко. – К. : Эльга Ника Центр, 2006. – 340 с.
12. Филимоненко А.С. Финансы предприятий: учебн. пособие / А. С. Филимоненко. – М. : Кондор, 2005. – 400 с.
13. Финансы предприятий / под ред. Н. В. Колчиной. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 522 с.
14. Финансы предприятий / под ред. С. В. Романовского. – СПб. : Питер, 2000. – 368 с.
15. Финансы предприятий : учебн. для вузов / Н. В. Колчина, Г. Б. Поляк, Л. П. Павлова и др. ; Под ред. проф. Н. В. Колчиной. – 2– є изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 447 с.
16. Финансы / под ред. Л. М. Дробоздиной. – М. : ИНФРА–М, 2000. – 290 с.
17. Финансы / под ред. А. Р. Лушина. – М. : ИНФРА–М, 2000. – 169 с.
18. Финансы / под ред. С. В. Романовского. – СПб. : Питер, 2000. – 252 с.
19. Фінанси підприємств. / під ред. А. М. Поддєрьогіна. – К. : КНЕУ, 2002. – 481 с.
20. Фінанси підприємств: навч. посібник / під ред. Г. Г. Кірейцева. – К. : ЦУЛ, 2002. – 557 с.
21. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа. / А. Д. Шеремет, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА–М, 2000. – 346 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання контрольної роботи
з курсу

«ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво)*

Укладач **БАЗЕЦЬКА** Ганна Ігорівна

Відповідальний за випуск *Т. А. Пушкарь*

Редактор *К. В. Дюкар*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2012, поз. 583 М

Підп. до друку 25.06.2012 р.
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60×84/16
Ум. друк. арк. 1,1
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4064 від 12.05.2011 р.